

Жетісай қаласының топырағы.

Орындаған: Түгелбай С.
Қабылдаған : Түгелбаева Л.

Жоспар :

Кіріспе

Жетісай қаласы

Жетісай қаласының топырағы

Топырақтың бұзылуы

Топырақты қайта тазалаудын

әдістері.

Жетісай - Оңтүстік Қазақстан облысындағы Мақтаарал ауданының орталығы, қала.

Облыс орталығы – Шымкент қаласынан оңтүстік-батысқа қарай 232 км жерде, «Достық» каналының сол жағалауында, Сырдария алабында орналасқан.

Мырзашөлде Достық (Киров атындағы) канал құрлысының жүргізілуіне және мақта шаруашылығын дамытуға байланысты 1939 жылы іргесі қаланды. 1951 жылы кент, 1969 жылы қалаға айналды.

Жетісайда мақта тазалау, сыра, нан зауыттары, май өндіру цехтары, т.б. кәсіпорындар жұмыс істейді. Қалада «Сырдария» университеті, Қожа Ахмет Иасауи атындағы қазақ-түрік халықаралық университетінің филиалы, педагогикалық колледж, 6 орта мектеп, Қ.Жандарбеков атындағы Жетісай драма театры, «Жетісай сазы» фольклорлық-этнографиялық ансамблі, аурухана, емхана, орталық кітапхана, т.б. мекемелер жұмыс істейді.

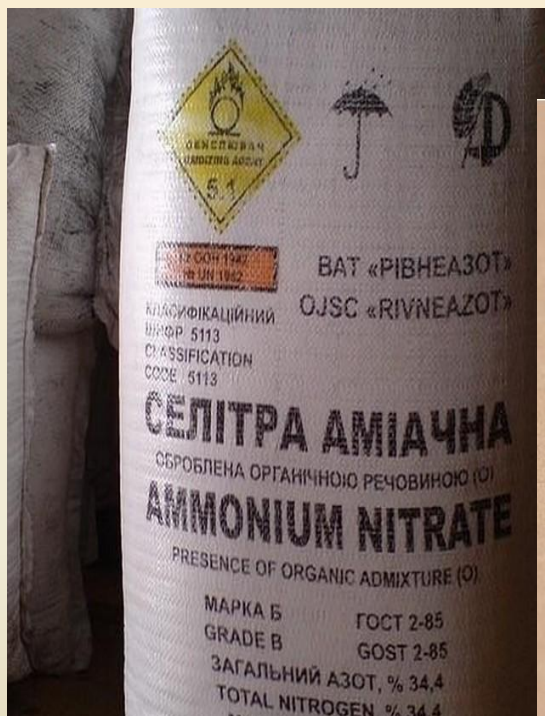
*Жалпы Жетісайдың топырағының түсі сұрғылт-сары болып келеді.
Топырақ өте құнарлы топырақтар қатарына жатады.
Құнарлылығының себебі климаттың да керемет ыңғайлы болуында.*

Жетісайда көптеген уақыттар бойы мақта өсіріліп келген, бірақ соңғы жылдары егістіктер егу өте көптеп жолға қойылуда. Егістіктер ретінде қауын, қарбыз, орамжапырақ және де аңгелектер т.б

Жетісайлық топырақтардың құнарлылығын арттыру үшін және дымқылдылығын ұзақ сақтап тұру үшін, бойының тез өсуі үшін аммиак селитрасын қолданады. Және т.б әр түрлі селитралар қолданылады.

Өсіріп отырған егістіктің бойының тез өсуі үшін, әртүлі инфекциялық ауруларға қарсы тұру және де әрдайым жасыл болып тұруы үшін ГУМИ деген тыңайтқышты қолданады. Бұл тыңайтқыштың 60 пайызы натрий тұзынан, 40 пайызы азот, фосфор, калий тұздарынан тұрады.

4.3 ГУМИ-20 NPK 1:1,5:1

- препаративная форма: водная суспензия;
- состав: натриевые соли гуминовых кислот - 3%;
- микроэлементы: B-0,1%;
- макроэлементы: NPK = 1:1,5:1.

Природный стимулятор роста с антистрессовыми, иммуностимулирующими свойствами (натриевые соли гуминовых кислот бурого угля, содержит более 80 макро-, микроэлементов и минералов природного происхождения, и обогащены дополнительными элементами).

Нормы расхода:

0,2-0,5 л/т предпосевная обработка семян;
0,2-0,4 л/га по вегетации.

4.4 ГУМИ-20М NPK 1:1,5:1 + МЭ

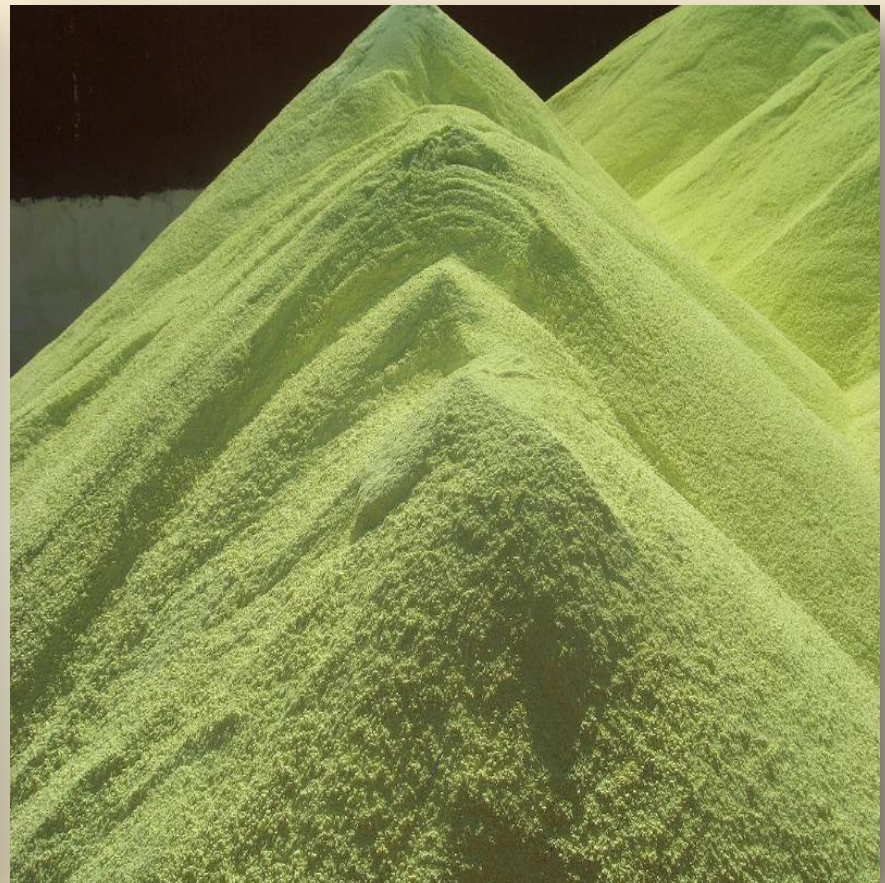
- препаративная форма: водная суспензия;
 - состав: натриевые соли гуминовых кислот - 3%;
 - макроэлементы: NPK = 1:1,5:1;
 - микроэлементы: комплекс: B-0,17%, Cu-0,01%, Co-0,001%, Mn-0,05%, Zn-0,01%, Mo-0,001%, Se-0,0001%, Ni-0,001%, Li-0,0005%, Cr-0,001%;
- Микроэлементы Co, Cu, Mn, Zn, Cr, Ni в хелатной форме.

Природный стимулятор роста с антистрессовыми, иммуностимулирующими свойствами (натриевые соли гуминовых кислот бурого угля, содержит более 80 макро-, микроэлементов и минералов природного происхождения, и обогащены дополнительными макро- и микроэлементами в хелатной форме).

Нормы расхода:

0,2-0,5 л/т предпосевная обработка семян;
0,2-0,4 л/га по вегетации.

Жетісай қауындарына түрлі құрт құмырсқалар, түрлі шегертке – көбелектер яғни, барша зиянкестер тиіспеуі үшін – АЛТЫН КҮКІРТ қолданылады.

Жетісай негізінен егістіктің қайнар көзі болып табылады. Тіпті бір аңгімелерге жүгінсек Жетісай топырағының құнарлылығына таңғалмасқа болмайды, себебі біздің жерімізде тіпті тропиктік банандар да өседі екен.

Топырақ бұзылуы

Осындай тыңайтқыштарды шамадан тыс қолдануының кесірінен топырақ бұзылып құнарсыздана бастайды. Кейде қаттыланып қалса, кейде қарбыз қауынға көп су қолданылатындықтан шөп басып, арам шөптер көбейіп кетеді. Ал кейде егін шықпай, шықсада аласа бойлы болып қалады. Немесе аз өнім беріп қалады.

Топырақты қайта орнына келтіру шаралары
Жетісай агрономдарының және диқандарының ұзақ уақттардан бері қолданып келе жатқан әдістері бар. Ол әдістерге тоқталып кетсек:

- Егер жерге қарбыз бірнеше жылегілген болса, жер шаршайды және ол жерде арам шөптер өте көптеп өсіп кетеді. Шешімі жоңышқа егу. Жоңышқа арқылы жер дем алады және арам шөптерден тазарады.*
- Егер жердің құнарлылығы азайған болса мақта егу керек. Мақта еккенен кейін оның қозасы қалады. Қозасын ормай топырақпен қоса жерді соқалап тастаса ол топырақ астында шіріп қара шірінді болады.*
- Ал егер кейбір жағдайларда топырақтар қатып қалады, ол кезде топырақы босату үшін жүгері егіледі.*

Сосын Жетісайдың топырағының басқа жерлердің топырағынан тағы бір айырмашылығы 1 жылда бір жерден 2 рет кейде 3 рет өнім алуға болады. Ол топырақтың күштілігінен және ауа райының қолайлылығынан деп ойлаймын.

2 рет өнім деген алу дегеніміз : ерте көктемде қарбыз немесе қауын егеміз , сосын пісіп жетілгеннен кейін өнімімізді жинаймыз. Сосын ол қарбыз немесе қауынның пәлегін шауып тастайды. Тек соңғы жағындағы негізін қалдырып қояды. Жәнеде тұрақты су, түрлі тыңайтқыштар т.б беріп жаңа пәлек шығарады. Ол гүлдеп, түйнектеп тағы да өз жемісін береді.

Пәлек – қарбыз, қауынның шөбі, яғни шырмауық секілденіп өсетін шөбі. Өзінің бойына түйнектерді өсіреді.

Жетісай топырағын ластаушы осы тыңайтқыштар болмаса басқа айтарлықтай зияндаушы орындар жоқ. Себебі біздің Жетісай қаласында ірі кәсіпорындар, зауыттар жоқ.

Көпжылжық стационарлы ғылыми-зерттеу тәжірибе жұмысы Қазақ мақта шаруашылығы ғылыми-зерттеу институтының тәжірибелік 44-ші бөлектегі 7-ші алқабында, мақтамен жүргізілетін далалық тәжірибелер әдістемесі бойынша жүргізілді (Бүкілодақтық МФЗИ, 1981, А. Имамалиев).

Топырақ құнарлылығының маңызды элементтерінің бірі оның агрофизикалық күйлері болып табылады. Топырақ тығыздығын 30см тереңдікке дейін талдап-анықтау, әр 10см -де, яғни 0-10 см, 10-20см, 20-30см топырақ қабаттарында жүргізілді. Тәжірибе барысында топырақтың көлем салмағы көрсеткіштері вегетация басында жоғары көрсеткіштерде болды. Кестеге жүгініп қарасақ, вегетация басында мақтаның бірегей егістігінде топырақ тығыздығының құрылымы, жоғары дәрежеге жақын екені байқалды, яғни 0-10 см қабатта— $1,37 \text{ г/см}^3$, 10-20см — $1,44 \text{ г/см}^3$ және 20-30см қабатта $1,50 \text{ г/см}^3$ көрсеткіште ерекшеленіп отыр.

Топырақтың орнықты тығыз көлем көрсеткіштері бұршақ тұқымдас дақылдардан кейін егілген мақта қозасы егілген топырақта ерекшеленіп отыр, яғни айтқанда бұршақ дақылынан (фасоль) кейін егілген мақтаның бірінші жылғы топырақтың терең 0-10 см қабатында вегетация басында орташа есеппен $1,33 \text{ г/см}^3$, 10-20 см – $1,38 \text{ г/см}^3$ және 20-30 см — $1,46 \text{ г/см}^3$ көлем көрсеткіште болса, бесінші нұсқадағы соя дақылынан кейін егілген мақтаның бірінші жылғы егілген топырақтың терең 0-10 см қабатында орташа есеппен $1,32 \text{ г/см}^3$, 10-20 см – $1,35 \text{ г/см}^3$ және 20-30 см топырақтың терең қабатында $1,44 \text{ г/см}^3$ көлем көрсеткіште болғаны тәжірибе жүзінде айқындалды.

Ал көктемнен күзге қарай топырақтың көлем салмағы мақтаны бір жерге қайта-қайта егіле беретін бірегей егістігінде ауыспалы егіс тізбектерімен салыстырғанда өзгермей, орнықты дәрежеден жоғары болғаны айқындалды, яғни айтқанда яғни 0-10 см қабатта – 1,37 г/см³ болса, күзге қарай 1,38 г/см³, 10-20см -1,44 г/см³ күзге қарай 1,42 г/см³ және 20-30см қабатта көктемде 1,50 г/см³ көрсеткіште болып, вегетация соңында бұл көрсеткіш небәрі 1,48 г/см³ көлемде болды. Бұл деген мақтаның бірегей егісі, яғни айтқанда бұл жерде мақта дақылы жыл сайын қайта-қайта егілгеннің салдарынан, топырақтың агрофизикалық қасиеті өзінің орнықты деңгейінен төмендегені айқындалады.

*Назар аударғандарыңызға
рахмет!!!*